

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан гуманітарно-педагогічного
факультету
Інна САВИЦЬКА
«   »   2023 р.

“СХВАЛЕНО”
на засіданні кафедри філософії
та міжнародної комунікації
Протокол № 10 від 18.05.2023 р.
Завідувач кафедри
Валентина КУЛЬТЕНКО

“РОЗГЛЯНУТО”
Гарант ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Гарант ОП
Лілія МАКАРЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«УКРАЇНА В СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний
Розробник доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації, д-р. політ. наук
Гольцов А. Г.

Київ–2023 р.

1. Опис навчальної дисципліни
УКРАЇНА В СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ
(назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Магістр	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Освітня програма	«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проєкт (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	2
Семестр	3	3
Лекційні заняття	15 год.	
Практичні, семінарські заняття	15 год.	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	90 год.	
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	2 год.	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Україна в сучасному геополітичному просторі» полягає у формуванні в здобувачів вищої освіти наукових знань щодо сучасного геополітичного простору, геополітики Української Держави на різних ієрархічних рівнях просторової організації світу; формуванні вмінь та навичок студентів проводити дослідження геополітичного середовища України, її геополітики щодо різних регіонів та держав світу.

Завдання:

- засвоєння студентами теоретико-методологічних засад дослідження геополітичного простору, геостратегії та геополітики держав світу;
- усвідомлення здобувачами вищої освіти сутності сучасних геополітичних процесів, актуальних проблем, що виникають внаслідок геополітичних зрушень у світовому геопросторі;
- розуміння студентами особливостей геополітичного положення України, її потенціалу, геостратегії та геополітики на міжнародній арені;
- формування вмінь та навичок аналізувати процеси в геополітичному просторі, основні напрями, чинники, засоби геополітики держав, особливо України;
- розвиток здатностей виявляти проблеми геополітики України на різних ієрархічних рівнях геопростору, пропонувати шляхи розв'язання геополітичних проблем України.

У результаті вивчення курсу студент повинен **знати:**

- основні теоретичні засади геополітики та геостратегії, провідні методологічні підходи до їх дослідження;
- історичні аспекти формування та розвитку геополітичного середовища України, вплив зовнішніх акторів на український геополітичний простір;
- основні теорії та концепції геополітики України;
- основні напрями геостратегії та геополітики України у світі, Європі та інших регіонах;
- актуальні проблеми та тенденції розвитку глобальних та регіональних геополітичних процесів, участі в них України;
- найбільш конструктивні підходи до розв'язання геополітичних проблем держав світу, особливо України;

вміти:

- застосовувати теоретичні знання з дисципліни для вивчення геостратегії та геополітики України;
- аналізувати геополітичне положення України на різних ієрархічних рівнях;
- оцінювати геополітичний потенціал України, сприятливі та несприятливі фактори, що впливають на нього;
- характеризувати глобальні та регіональні геополітичні процеси, аналізувати їхній вплив на геополітичне становище України;
- визначати та оцінювати актуальні та потенційні геополітичні ризики для України на різних рівнях геопросторової організації суспільства;
- виявляти актуальні геополітичні проблеми для існування та розвитку України;
- пропонувати доцільні шляхи розв'язання геополітичних проблем України.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові) компетентності(СК):

СК2. Здатність приймати обґрунтовані рішення щодо здійснення міжнародної та зовнішньополітичної діяльності.

СК9. Здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів, та місця в них України.

Програмні результати навчання (ПРН)

РН5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав.

РН9. Готувати аналітичні довідки, звіти та інші документи про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

– повного терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	тижні	усь ог о	у тому числі					усь ог о	у тому числі					
л			п	ла б	ін д	с.р.	л		п	л а б	ін д	с. р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Геополітичний простір. Основні засади геополітики України														
Тема 1. Геополітичний простір. Геостратегія та геополітика держави	1-2	17	2	2			13							
Тема 2. Історичний розвиток українського геополітичного простору	3-4	17	2	2			13							
Тема 3. Геополітична думка в Україні	5-6	17	2	2			13							
Тема 4. Геополітичне положення та потенціал України	7-8	17	2	2			13							
Разом за змістовим модулем 1		68	8	8			52							
Змістовий модуль 2. Сучасна геополітика України														
Тема 5. Геополітика незалежної України	9-11	19	3	2			14							
Тема 6. Україна в європейському геополітичному просторі	12-13	18	2	3			13							
Тема 7. Геополітика України в регіонах світу	14-15	15	2	2			11							

Разом за змістовим модулем 2		52	7	7		38						
Усього годин		120	15	15		90						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Геополітичний простір. Геостратегія та геополітика держави	2
2	Історичний розвиток українського геополітичного простору	2
3	Геополітична думка в Україні	2
4	Геополітичне положення та потенціал України	2
5	Геополітика незалежної України	2
6	Україна в європейському геополітичному просторі	3
7	Геополітика України в регіонах світу	2
	Разом	15

7. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Геополітичний простір. Геостратегія та геополітика держави	13
2	Історичний розвиток українського геополітичного простору	13
3	Геополітична думка в Україні	13
4	Геополітичне положення та потенціал України	13
5	Геополітика незалежної України	14
6	Україна в європейському геополітичному просторі	13
7	Геополітика України в регіонах світу	11
	Разом	90

8. Зразки контрольних питань, тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Контрольні питання:

1. Проаналізуйте різні підходи до трактування поняття про геополітику. Дайте визначення об'єкта та предмета геополітики
2. Розкрийте сутність поняття «геополітичний простір». Проаналізуйте основні підходи до його розуміння
3. Виявіть основні типи геопросторів у світі. Схарактеризуйте провідні форми та типи контролю над простором
4. Дайте стисло характеристику демілітаризованих та нейтралізованих геопросторів у світі

5. Розкрийте сутність поняття «геополітичне поле». Схарактеризуйте основні типи геополітичних полів
6. Розкрийте сутність геополітичного положення держави. Схарактеризуйте його рівні
7. Схарактеризуйте національні інтереси держави. Виявіть найбільш поширені геополітичні інтереси держави
8. Виявіть геополітичні аспекти національної безпеки держави
9. Геополітичний простір держави. Складові геополітичного простору держави
10. Проаналізуйте геополітичне положення сучасної України
11. Дайте геополітичну характеристику державних кордонів України. Виявіть геополітичні проблеми захисту державних кордонів нашої країни
12. Розкрийте найважливіші геополітичні аспекти розвитку українських земель у Давнину та Середньовіччі
13. Виявіть найважливіші геополітичні аспекти розвитку України в XVII – на початку XVIII ст.
14. Проаналізуйте геополітичні аспекти розвитку України в 1917-1920 рр.
15. Схарактеризуйте геополітичні аспекти розвитку України у складі СРСР
16. Дайте стислу характеристику розвитку геополітичної думки в Україні в XIX – на початку XX ст.
17. Розкрийте сутність геополітичних концепцій С. Рудницького та Ю. Липи
18. Дайте стислу характеристику геополітики України в 1990-х рр.
19. Проаналізуйте геополітичні аспекти розвитку України протягом першого десятиліття XXI ст.
20. Геополітичні аспекти взаємовідносин України та Росії наприкінці XX ст. – на початку XXI ст.
21. Проаналізуйте особливості геополітики України в період президентства В.°Януковича
22. Поясніть зміни в геополітиці України після «Революції гідності»
23. Проаналізуйте розвиток західного вектора геостратегії України в 2014-2021 рр.
24. Проаналізуйте основні напрями експансіоністської геополітики Росії щодо України протягом 2014-2021 рр.
25. Дайте характеристику геополітичних аспектів агресії Російської Федерації проти України в 2022 р.
26. Виявіть основні цілі, завдання та напрями геостратегії сучасної України
27. Оцініть перспективи реалізації геостратегічного вектора України на інтеграцію з Європейським Союзом
28. Проаналізуйте геополітичні аспекти взаємодії України й НАТО
29. Виявіть спільні геополітичні інтереси України і Великої Британії
30. Проаналізуйте геополітичні аспекти взаємовідносин України та Німеччини
31. Дайте характеристику геополітичних інтересів України в Центральній та Східній Європі
32. Проаналізуйте геополітичні аспекти взаємовідносин України й Польщі
33. Проаналізуйте геополітичні та геоекономічні аспекти взаємовідносин України та США
34. Дайте характеристику геополітичних інтересів України в Чорноморському регіоні

35. Виявіть особливості геополітичних та гео економічних інтересів України щодо країн Південного Кавказу
36. Виявіть геополітичні та гео економічні інтереси України щодо країн Близького Сходу
37. Проаналізуйте геополітичні та гео економічні інтереси України в країнах Центральної Азії
38. Проаналізуйте геополітичні та гео економічні аспекти взаємовідносин України та Китаю
39. Виявіть геополітичні та гео економічні аспекти взаємовідносин України з країнами Південної Азії
40. Проаналізуйте геополітичні та гео економічні інтереси України в Тропічній Африці, Латинській Америці та Карибському регіоні
41. Виявіть найбільш перспективні напрями геостратегії та геополітики України. Оцініть можливості їх реалізації

Тестові завдання:

Геополітичне поле, у межах якого відбувалося формування «ядра» геополітичної спільноти (держави, народу), має назву ..... (у бланку відповідей впишіть правильну відповідь одним словом)

Встановіть правильні співвідношення між науковою концепцією (доктриною) розвитку України та її автором (у бланку відповідей зробіть і заповніть таблицю):

1) «Чорноморська» доктрина	а) О. Бочковський
2) Націократія	б) С. Томашівський
3) Клерикальна монархія	в) В. Липинський
4) Спадкова монархія і класократія	г) Ю. Липа

1) –	2) –	3) –	4) –
------	------	------	------

Збільшення державної території, що здійснюється шляхом штучного утворення суходолу у прибережній акваторії Світового океану, має назву (вказіть один варіант відповіді):

- а) трансгресія
- б) акреція
- в) окупація
- г) анексія
- г) регресія

Автором геополітичного проекту створення «Балтійсько-Понтійської федерації» був (вказіть один варіант відповіді):

- а) В. Липинський
- б) М. Міхновський
- в) Д. Донцов
- г) Ю. Липа
- г) С. Рудницький

Україна є державою-членом або учасницею (вказіть більше одного правильного

варіанту відповіді):

- а) СНД
- б) Ташкентської групи
- в) ШОС
- г) ОЧЕС
- г) Вишеградської четвірки
- д) ГУАМ
- е) ОБСЄ
- є) Ради Європи

Під геоекономічними інтересами розуміють, зокрема *(вказіть більше одного правильного варіанту відповіді):*

- а) насущні потреби держави у забезпеченні своєї політичної, інформаційної, культурної, екологічної безпеки
- б) потреби економічних акторів у світовому геопросторі щодо забезпечення збуту товарів і послуг, отриманні готової продукції, послуг, сировини, енергоносіїв тощо
- в) прагнення держав та недержавних акторів задовольнити свої насущні потреби на світових ринках товарів і послуг
- г) потреби держав забезпечити своє геополітичне домінування в регіонах різних ієрархічних рівнів та країнах світу

Типи геопросторів у світі за правовим режимом *(вказіть більше одного правильного варіанту відповіді):*

- а) державні
- б) міжнародні
- в) внутрішні
- г) зі змішаним режимом
- г) з винятковим режимом

Відповідно до типу середовища геополітичний контроль може бути *(вказіть більше одного правильного варіанту відповіді):*

- а) сухопутний
- б) океанічний
- в) інформаційний
- г) повітряний
- г) підземний

Які твердження є правильними *(вказіть більше одного правильного варіанту відповіді)?*

- а) З 2000-х рр. Україна розпочала здійснення євразійської зовнішньої політики
- б) Україна є офіційним кандидатом на вступ до НАТО
- в) Україна формально брала участь у мирному врегулюванні проблеми Придністров'я
- г) Україна є учасницею Шенгенської угоди
- г) Головними векторами зовнішньої політики України визначені євроінтеграційний та євроатлантичний

9. Методи навчання

Методи набуття нових знань, формування вмінь та навичок, їх закріплення, перевірки.

Словесні – пояснення, лекція, бесіда, дискусія, диспут, «мозковий штурм».

Практичні – навчальні вправи, практичні роботи, практичні (семінарські) заняття під керівництвом викладача, презентації, виконання тестових завдань, написання есе тощо.

У процесі навчання використовуються різні типи лекцій: тематичні, проблемні, лекції-дискусії. Наочні методи: демонстрація матеріалу за допомоги засобів мультимедіа; проведення ділових ігор. З практичних методів особливо велике значення мають науково-дослідні завдання. Крім того, важливу роль відіграють творчі, проблемно-пошукові методи, пов'язані із постановкою наукової гіпотези, розгляд якої має знайти відображення в навчальній діяльності студентів.

Основними формами навчання є лекції, практичні (семінарські) завдання, самостійна робота студентів.

10. Форми контролю

Формами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль (перевірка знань на практичних/семінарських заняттях та самостійних домашніх завдань), проміжна та підсумкова атестації. Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу кожного змістового модуля. Підсумкова атестація: екзамен – форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт під час практичних/семінарських занять та самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студентів здійснюється згідно з Положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 26.04.2023 р. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою (і відповідною оцінкою за системою ECTS) і переводиться в національну систему оцінок, згідно із зазначеним вище «Положенням».

Для визначення рейтингу студента із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації $R_{\text{ат}}$ (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$

Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	

60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Незараховано

12. Навчально-методичне забезпечення

1. Вегеш М. М. Геополітика : методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти / М. М Вегеш. – Ужгород, 2020. – 60 с. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31599/1/%D0%B3%D0%B5%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf>
2. Гольцов А. Г. Методичні рекомендації з дисципліни «Україна в сучасному геополітичному просторі» для студентів денної форми навчання / А. Г. Гольцов. – К. : НУБіП України, 2023. – 48 с.
3. Кормич Л. І. Національна безпека в глобалізаційних умовах : навч.-метод. посіб. / Л. І. Кормич, Т. М. Краснопольська. – О. : Фенікс, 2020. – 76 с.
4. Романуха О. М. Геополітика : методичні рекомендації / О. М. Романуха, Т. К. Дацюк. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. – 64 с. URL : http://elibrary.donnuet.edu.ua/2084/1/MR_Romanukha_geopolituka_2020.pdf

13. Рекомендовані джерела

Основні

1. Вегеш М. Геополітика в постатях і термінах : підручник / М. Вегеш, М.°Палінчак, В. Петрінко. – Ужгород : Гельветика, 2020. – 784 с.
2. Вегеш М. Геополітична енциклопедія : навч. посіб. / М. Вегеш, В. Петрінко. – Ужгород, 2020. – 676 с.
3. Глобальна економіка : навч. посіб. / Н. М. Вдовенко, Л. В. Богач, В. Л. Герасимович, К. С. Кваша, М. М. Павленко. – К. : НУБіП України, 2018. – 319 с.
4. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол.: В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук та ін. / за заг. ред. Г. П. Ситника. – К. : НАДУ, 2016. – 784 с.
5. Глобальна та національна безпека: словник-довідник / уклад.: Г. П. Ситник, О.°І. Пошедін, М. М. Шевченко, С. П. Завгородня, М. Г. Орел / за заг. ред. Г. П.°Ситника. – К. : НАДУ, 2016. – 784 с.
6. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія : підручник / А. Г. Гольцов. – К. : Центр учбової літератури, 2019. – 416 с.
7. Дністрянський М. С. Політична географія та геополітика України : навч. посіб. / М. С. Дністрянський. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2018. – 344 с.
8. Ігнатєва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. / Т. В. Ігнатєва. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. – 112 с.
9. Інформаційна безпека : підручник / В.°В. Остроухов, М. М. Присяжнюк, О.°І.°Фармагей, М. М. Чеховська та ін. / під ред. В. В. Остроухова – К.: Видавництво Ліра-К, 2021. – 412 с.
10. Мальська М. П. Основи європейської інтеграції : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк. – К. : Центр учбової літератури, 2019. – 320 с.
11. Парахонський Б. О. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська. – К. : НІСД, 2019. – 560 с

12. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія / О. О. Резнікова. – К. : НІСД, 2022. – 532 с.
13. Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем : навч. посіб. / М. А. Кулініч, Н. О. Татаренко, В. Г. Ціватий, за ред. Л. Д. Чекаленко. – К. : ДАУ при МЗС України, 2017. – 628 с.
14. Сюткін С. І. Політична географія : навчальний посібник / С. І. Сюткін. – Суми : ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2017. – 120 с.
15. Указ Президента України №392/2020 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
16. Українська призма: Зовнішня політика 2020. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики “Українська призма”», Фонд ім. Ф. Еберта. – К., 2021. – 344 с.
17. Українська призма: Зовнішня політика 2021. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики “Українська призма”», Фонд ім. Ф. Еберта. ТОВ «Вістка». – К., 2022. – 328 с.
18. Шульга М. А. Геополітика : навч. посіб. / М. А. Шульга. – К. : Київський ун-т, 2017. – 239 с.

Допоміжні

19. Андрущенко (Гринько) С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі / С. В. Андрущенко (Гринько). – К. : Логос, 2005. – 288 с.
20. Визначення рівня енергетичної безпеки України: аналіт. доп. / Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г. та ін. ; за заг. ред. О. М. Суходолі. – К. : НІСД, 2021. – 71 с.
21. Власюк О. С. Кремлівська агресія проти України : монографія / О. С. Власюк, С. В. Кононенко. – К. : НІСД, 2017. – 304 с.
22. Геоекономіка та геополітика України : навч. посіб. / А. Шидловський, Г.°Півняк, М. Рогоза, С. Випанасенко. – Дніпропетровськ : НГУ, 2007. – 282 с.
23. Геополітика : енциклопедія / за ред. Є. М. Суліми. – К. : Знання України, 2012. – 919 с.
24. Головченко В. І. Гібридна війна Росії проти України: історико-політичне дослідження : монографія / В. І. Головченко, М. С. Дорошко. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 184 с.
25. Гольцов А. Г. Геополітичний вимір стратегії Російської Федерації на пострадянському просторі : монографія / А. Г. Гольцов. – К. : ЦУЛ, 2018. – 392 с.
26. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. / М. С. Дністрянський. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – 436 с.
27. Дністрянський М. С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології / М. С. Дністрянський. – Львів : ЛНУ, 2003. – 111 с.
28. Донцов Д. Геополітика / Д. Донцов. – Харків : Фоліо, 2021. – 604 с.
29. Дорошко М. С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД : навч. посіб. / М. С. Дорошко, Н. В. Шпакова. – К. : ЦУЛ, 2011. – 204 с.
30. Дубов Д. В. Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва : монографія / Д. В. Дубов. – К. : НІСД, 2014. – 328 с.
31. Кандиба Ю. І. Політична географія з основами геополітики : навч.-метод. компл. / Ю. І. Кандиба, І. І. Кучер. – Харків, 2010. – 96 с.

32. Кондратенко О. Ю. Геостратегічний вимір зовнішньої політики Російської Федерації : монографія / О. Ю. Кондратенко. – К. : Київський університет, 2017. – 607 с.
33. Кузь О. М. Геополітика / О. М. Кузь, Д. С. Коротков. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 180 с.
34. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі : навч. посіб. / О. В. Курбан. – К. : ВІКНУ, 2016. – 286 с.
35. Кучик О. С. Україна в міжнародних організаціях : підручник / О. С. Кучик. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – 411 с.
36. Мадіссон В. В. Сучасна українська геополітика : навч. посіб. / В. В. Мадіссон, В. А. Шахов. – К. : Либідь, 2003. – 176 с.
37. Мандрагеля В. А. Європейська інтеграція та міжнародна співпраця : посіб. / В. А. Мандрагеля та ін. ; за заг. ред. В. А. Мандрагелі, Л. А. Шереметьєвої. – К. : НАДУ, 2016. – 286 с.
38. Перепелиця Г. М. Україна – Росія: війна в умовах співіснування : монографія / Г. М. Перепелиця. – К. : Стило, 2017. – 880 с.
39. Російська політика в Чорноморському регіоні: загрози й виклики для України : аналіт. доп. / Александров О., Филипенко А., Власенко Р. та ін. ; за заг. ред. І.°Веремія, М. Паламарчука. – К. : НІСД, 2020. – 37 с.
40. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В.°П.°Горбуліна. – К. : НІСД, 2017. – 496 с.
41. Словник геополітичних термінів та понять / упоряд. і ред. В. С. Крисаченко; за заг. ред. О. С. Власюка, П. П. Кононенка. – К. : Фоліант, 2008. – 208 с.
42. Стафійчук В. І. Політична географія світу : навч. посіб. / В. І. Стафійчук. – Херсон : Олді-Плюс, 2016. – 305 с.
43. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах: монографія / В. М. Бебик, С. І. Даниленко, В. В. Копійка та ін. – К. : Вадекс, 2019. – 442 с.
44. Сучасний стан і перспективи розвитку й трансформації Північноатлантичного альянсу : аналіт. доп. / В. Кравченко, В. Орлик, М. Замікула та ін. ; за заг. ред. М. Паламарчука та О. Александрова. – К. : НІСД, 2021. – 36 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/suchasnyy-stand-i-perspektyvy-rozvytku-y-transformatsiyi>
45. Ткаченко В. Росія: ідентичність агресора : монографія / В. М. Ткаченко. – К. : Академія, 2016. – 256 с.
46. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин : підручник / В. А. Манжоло, В. Ю. Константинов, С. В. Андрущенко та ін.; кер. авт. кол. В. А. Манжоло; за ред. Л. В. Губерського. – К.: Київський університет, 2008. – 512 с.
47. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти /Ф. Рудич, Р. Балабан, О. Дергачов та ін. – К., 2002. – 488 с.
48. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів) : підручник / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк. – К. : Вид. дім «Персонал», 2010. – 464 с.
49. Acharya A. The Making of Global International Relations: Origins and Evolution of IR at its Centenary / A. Acharya, B. Buzan. – Cambridge: Cambridge University Press, 2019. – 392p.

50. Dalby S. *Anthropocene Geopolitics: Globalization, Security, Sustainability* / S. Dalby. – Ottawa : University of Ottawa Press, 2020. – 250 p.
51. Dodds K. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. – 3rd ed. – Oxford : Oxford University Press, 2019. – 176 p.
52. Flint C. *Introduction to Geopolitics* / C. Flint. – 3rd ed. – London : Routledge, 2016. – 334 p.
53. *International Politics: Classic and Contemporary Readings* / S. Handler, R. Person (eds.) – 2th ed. – Washington, DC: CQ Press, 2020. – 456 p.
54. *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* / J. Baylis, S. Smith, P. Owens (eds.). – 7th ed. – Oxford : Oxford University Press, 2017. – 610 p.

Електронні інформаційні ресурси

1. Електронний депозитарій ДВНЗ «Ужгородський національний університет» / Факультет історії та міжнародних відносин / Кафедра міжнародних відносин та суспільної комунікації. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/11765>
2. Інституційний репозитарій ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» / Юридичний інститут / Кафедра політичних технологій. URL: <http://193.110.163.202/handle/2010/21654>
3. Електронний репозитарій Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова / Факультет міжнародних відносин, політології та соціології. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/16>
4. Репозитарій Національного авіаційного університету / Факультет міжнародних відносин / Кафедра міжнародних відносин, інформації та регіональних студій. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/9125>
5. Міністерство закордонних справ України. URL : <https://mfa.gov.ua>
6. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Brookings Institution. URL : <https://www.brookings.edu/>
8. Carnegie Endowment for International Peace (CEIP). URL : <https://carnegieendowment.org/>
9. Chatham House (Royal Institute of International Affairs). URL : <https://www.chathamhouse.org/>
10. European Union (EU). URL : https://europa.eu/european-union/index_en
11. Institute for the Study of War (ISW). URL : <https://www.understandingwar.org/>
12. North Atlantic Treaty Organization (NATO). URL : <https://www.nato.int/>
13. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). URL : <https://www.oecd.org/>
14. RAND («Research and Development») Corporation. URL : <https://www.rand.org/>
15. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). URL : <https://www.sipri.org/>
16. The Center for Strategic and International Studies (CSIS). URL : <https://www.csis.org/>
17. United Nations (UN). URL : <https://www.un.org/en/>